

KASTEEL AMERONGEN

BULLETIN

Herfst 1995

Uitgave

Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen

Onderhoud van
groenvoorzieningen en
renovatie kasteeltuin
Amerongen uitgevoerd
door

Tuin- en plantsoenaanleg

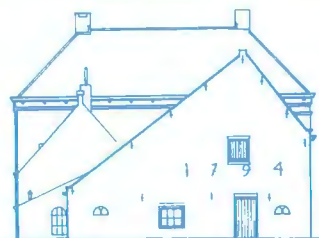
Van Ginkel

Castor 64, Postbus 11, 3900 AA Veenendaal, tel. 0318-519039

Aanschuiven!

...voor ons Stallerij-menu.
Elke zondag vanaf
12.00 uur een voor- en
hoofdgerecht naar keuze
en koffie toe voor f 29,-.

Drostestraat 35, Amerongen

HERBERG
DEN ROODEN LEEUW

De Stallerij

KASTEEL AMERONGENBULLETIN12^{de} jaargang

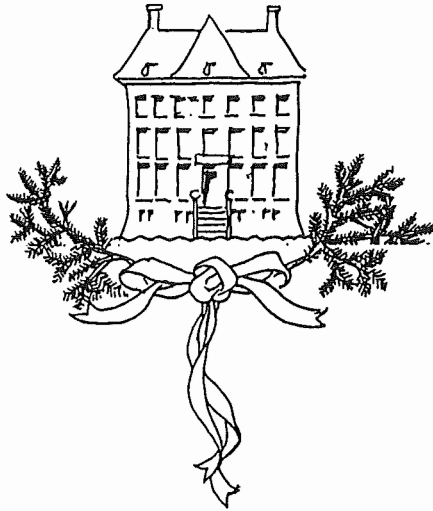
nr. 33

herfst 1995

INHOUD

	blz.
Kerstmarkt	2
In de Schijnwerper...: De onbekende kennis	4
De Heerlijkheid Amerongen in de 17de en 18de eeuw	8
Slot: De zaak Jan Spijcker (1687)	
De Brug	14
Het verborgen verhaal - een ontdekking waard	16
Amerongen aan de kant van de Reformatie	17
Een nieuw volkje bewoont de tuinen	19
Van Innerwheer naar Innerfee?	21
Concertagenda Huisconcerten Kasteel Amerongen	22
Colofon	23

Het winkeltje van Kasteel Amerongen
nodigt u uit voor de

KERSTMARKT

ten bate van de restauratie van
Kasteel Amerongen

- * originele cadeautjes
  - * handgemaakte kerstkaarten en
  - * kerstboomversieringen
- en natuurlijk:
- * koffie met eigengebakken kasteelkoekjes
- bij de open haard

donderdag 23 november 11-17 uur
vrijdag 24 november 10-17 uur
en 18-21 uur
zaterdag 25 november 10-17 uur

IN HET KOETSHUIS VAN KASTEEL AMERONGEN
Drostestraat 20

IN DE SCHIJNWERPER . . . . .

DE ONBEKENDE KENNIS

In het kantoor van de conservatoren staat een 19de-eeuwse boekenkast waarin de bladmuziek van de vroegere bewoners wordt bewaard. Sinds een aantal jaren worden hieruit bijzondere stukken uitgeleend aan de muziekbibliotheek van het Haags Gemeentemuseum om daar op microfiche te worden gezet.

Alvorens de bladmuziek het kasteel verlaat, wordt er een nauwkeurige beschrijving gemaakt van de toestand waarin het uit te lenen stuk zich bevindt. Een dergelijke controle leverde begin dit jaar een verrassende vondst op. Bij het openslaan van een in leer gebonden muziekboek van Christina Reynira van Reede (1778-1847) dwarrelde een portret van een woest gekrulde jongeman tussen de bladeren vandaan. Het lag opgeborgen tussen een duet getiteld:

"Guarda quel urna amata" door F. Bianchi. [vrij vertaald: "Kijk eens naar deze geliefde urn"]. De titel meldt verder nog: "The Favorite Duet, as Sung by Madame Banti & Sig. Viganoni in the Opera of Alzira.

De geportretteerde ziet er zelfverzekerd uit, maar kijkt enigszins lodderig. Met één arm leunt hij op een tafelpiano terwijl de hand van de andere arm wordt verborgen achter de revers van zijn jasje. In zijn vrije hand houdt hij een opgerold stuk papier. Op de tafelpiano staat bladmuziek met duidelijk notenschrift, vermoedelijk fantasie. De tekening is gesigneerd door L. Lefebvre.

Oog in oog met deze onverwachte vondst, dringt zich onmiddellijk een aantal vragen op: Wie is de voorgestelde? Wat was de relatie tussen hem en de familie van Reede? Is L. Lefebvre een bekende kunstenaar of een amateur? Heeft het afgebeelde muziekinstrument en meubilair op Kasteel Amerongen gestaan? Wanneer en bij welke gelegenheid zal de tekening zijn gemaakt? En nog intrigerender, waarom zal deze tekening zijn verborgen tussen de bladen van het duet "Guarda quel urna amata" door F. Bianchi?

Het is verleidelijk om te denken dat de voorgestelde een geliefde van Christina van Reede was wiens afbeeldsel door haar heimelijk werd verborgen tussen een favoriet muziekstuk. Wetenschappelijk gezien valt zoiets natuurlijk lastig te bewijzen en moeten we ons beperken tot een aantal

De onbekende kennis

De originele tekening is 20.3 cm breed en 25.3 cm hoog.

zakelijke, feitelijke gegevens.

Het portretje valt aan de hand van kleding en haar-
dracht te dateren in het eerste kwart van de 19de eeuw,
waarbij opgemerkt dat de jongeman een kuitbroek (culotte)
draagt die voor de periode als ouderwets bestempeld kan
worden.¹⁾ Het is getekend met potlood en was in het boek
beschermd door een velletje vloeipapier. Het portret valt
niet te identificeren als een mannelijke Van Reede zoals
aanwezig in andere portretten op het kasteel. De afge-
beelde tafelpiano zou mogelijk een Engels instrument kun-
nen zijn,²⁾ maar is - evenals de stoel - niet in de huidige
opstelling terug te vinden.

Het belangrijkste aanknopingspunt is de signatuur van L.
Lefebvre. Al speurend naar deze naam in kunstenaarslexi-
cons bleek al snel dat de naam Lefebvre veel voorkwam. Van
al deze Lefebvre's komt Louis Joseph Lefèvre, een portret-
schilder die in 1784 te Parijs werd geboren en na 1831 is
overleden, het meest in aanmerking als maker van het Ame-
rongse portretje. Met zekerheid kan het echter niet aan
deze kunstenaar worden toegeschreven en het is niet uitge-
sloten dat onze Lefebvre een tot nu toe onbekende kunste-
naar is, wellicht zelfs een amateur.

Afgelopen zomer is de tekening op het Iconografisch
Bureau te Den Haag gefotografeerd en gedocumenteerd. Hier
worden reeds foto's van alle andere portretten op Ame-
rongen bewaard. Wat de kunstenaar en de voorgestelde be-
treft, tastte men op het I B ook in het duister, maar ik
werd door de heer E. Wolfswinkel verwezen naar de heer
R.J.A. te Rijdt, medewerker bij het Rijksprentenkabinet.
Uit zijn brief, naar aanleiding van een door mij toege-
stuurde copie, citeer ik het volgende: "... een heel intri-
gerende tekening, die het midden lijkt te houden tussen
een goed product van een zeer welwillend amateur en een
werk van een matig vakman. De geest van het portret is
uiteraard geheel doordrongen van het door Ingres gescha-
pen portrettype, maar het mist nu juist de belangrijkste
eigenschap ervan: de zachtheid en gelijkmatigheid van de
contouren en de arceringen".

1) Mededeling A.W.A. van der Goes

2) Mededeling W. Vermeulen

Op alle vragen die je bezig houden na het doen van een dergelijke vondst is antwoord vooralsnog beperkt mogelijk. Samenvattend: een potloodtekening van een jongeman, circa 1820-'30 door L. Lefebvre gemaakt, waarmee mogelijk Louis Joseph Lefèvre is bedoeld.

De vraag wie er is voorgesteld blijft nog onbeantwoord. Op het Iconografisch Bureau is onze mysterieuze man inmiddels opgeborgen in een doos "onbekend". De hoop blijft dat we er in de toekomst achter zullen komen wie hij is en waarom hij verdwaalde tussen de noten van "Guarda quel urna amata".

Marieke Knuyt

Conservator

DE ZAAK JAN SPIJCKER (1687)

De Heerlijkheid Amerongen in de 17de en 18de eeuw: Slot.

Inleiding

In de hele periode waarin de Heren van Amerongen de Hoge Rechtsmacht bezaten werd maar éénmaal het doodvonnis uitgesproken (en vervolgens uitgevoerd). Dat was in 1687 tegen Jan Gertsen (Gerrits) Spijcker uit Breukelen wegens manslag op een herbergier aldaar. Daarmee is deze zaak de ernstigste en belangrijkste die het Amerongse gerecht in al die jaren behandeld heeft. Een goede reden om in het laatste artikel van de reeks "De Heerlijkheid Amerongen", bij wijze van uitsmijter, dit proces eens helemaal te volgen.

De bronnen

De gegevens over deze rechtszaak zijn op twee plaatsen te vinden: In het Algemeen Rijksarchief Utrecht en in het Oudarchief van de gemeente Amerongen. In het Rijksarchief wordt de Rol van lijfstraffelijke en boetstraffelijke zaken van de jaren 1662-1794 van het gerecht Amerongen bewaard, evenals (enkele) stukken betreffende de processen (Dorpsgerechten, inventarisnr. 120-122). De Rol bevat chronologisch per zitting van het gerecht een kort verslag van de zitting met de uitspraken en vonnissen van de rechtbank. Hieruit werd de meeste informatie over deze zaak verkregen. Tot de Stukken van de processen behoren o. a. een kostendeclaratie en een onderzoeksrapport die op deze zaak betrekking hebben. De gemeente Amerongen bezit nog de resolutiën van het gerecht, genaamd: "Boeck van Politie". Vreemd genoeg staat er over deze toch ophef makende zaak alleen de officiële opdracht tot het halen van rechtsadvies in (Deel 1, fol:111).

Het delict

Op 30 maart 1687 overlijdt Cornelis Arisen (Aertsen) Bosch (Bos), herbergier van de Keijzerskroon te Breukelen, aan de messteken die hij de vorige dag in z'n herberg heeft opgelopen. Verschillende getuigen hadden die dag gezien hoe hun dorpsgenoot Jan Spijcker hem met z'n mes verwondde. Toen Jan op 31 maart hoorde dat de waard was overleden nam hij direct de benen.

De arrestatie

Deze gebeurtenis werd in een mum van tijd in de hele omgeving bekend. Zeker is dat men in Amerongen al heel snel van de zaak op de hoogte was, want al op 1 april vernam het gerecht dat de verdachte Jan Spijcker te Amerongen logeerde in de herberg van Jan van Os. Op last van de Heer van Amerongen werd hij de volgende dag door de drost gearresteerd en gedetineerd in het raadhuis. Voor de zekerheid werd hij door twee dienaars van de drost permanent bewaakt.

Het vooronderzoek

Omdat het misdrijf in Breukelen was gepleegd viel de zaak onder de jurisdictie van het Hof van Utrecht. Daarom werd de drost de volgende dag (3 april, een zondag!) al naar Utrecht gestuurd om naar de zaak te informeren. Het Hof bleek al een onderzoek te hebben ingesteld. Direct op 31 maart was een onderzoeksteam met de schuit naar Breukelen gevaren. Het team bestond uit de volgende leden van het Hof van Utrecht: Francois van Bergen (Raadordinaris), Mr Willem Schade (Procureur-Generaal) en Willem Vastrick (Substituut-officier) en uit twee medici: doctor Henrick van Wou en chirurgijn Johan van Oostrum. Zij hadden getuigenverklaringen opgenomen en een lijkschouwingsrapport opgesteld. Toch bleek het Hof, bij monde van de Procureur-Generaal, bereid de stukken aan het Amerongse gerecht ter beschikking te stellen mits dit een officieel verzoek zou indienen. Dezelfde dag nog kreeg de secretaris van het gerecht de opdracht dit verzoek te schrijven met daarin een belofte tot wederdienst.

De ondervraging

De dag erop was het hele gerecht aanwezig bij de ondervraging van de verdachte en de getuigen meester Cornelis (barbier) en Jan Gerts (kleermaker). De schoenmaker Jan Gertsen Spijcker (36 à 37 Jaar) bekende dat hij die bewuste dag van 's ochtends negen uur tot 's avonds in de herberg was geweest. Hij had er ruzie gehad met een jongen en was door de waard buiten de deur gezet. Maar 's avonds werd hij door Jan Decker weer binnengelaten. Hij had een mes in z'n zak gevonden en daarmee de hospes (herbergier) gesneden. Dat hij hem van boven naar beneden in 't gezicht gesneden heeft en daarna in het lichaam gestoken, wist Jan Spijcker niet meer. Wel gaf hij toe 's avonds 31 maart uit Breukelen vertrokken te zijn toen hij te horen kreeg dat

de hospes de vorige dag gestorven was. Verder bekende Jan 4 à 6 maanden geleden ook al eens buiten de deur gezet te zijn en 8 à 9 jaar geleden in Harmelen bij een gevecht iemand "den beek opgesneden" te hebben. Daarvoor was hij te Utrecht in hechtenis genomen, maar volgens hem was hij onschuldig want, hoewel hij bij het gevecht aanwezig was geweest, had hij niets gedaan. Hij was toen namelijk dronken.

De volgende dag, 5 april, waren de "informatien" uit Utrecht te Amerongen aangekomen. Hierbij zaten getuigenverklaringen van de Breukelse chirurgijn Cornelis van Woudenberch (33 jr.), Jan Gertsen van Soest (38 jr.) en Griet Jans (46 jr.) evenals het lijkschouwingsrapport waarin verklaard werd dat de herbergier aan een wond in de borst was gestorven. Op grond van deze "informatiën" werd Jan Spijcker opnieuw ondervraagd. Nu bekende hij ook dat getuigen Cornelis en Jan toen inderdaad in de herberg aanwezig waren en dat hij als een beest tekeer was gegaan. Hij had herbergier Bosch uitgemaakt voor dief en hem ervan beschuldigd dat hij "twéé voor één" schreef. Verder had hij gevloekt en de waard bedreigd. Ook nadat hij voor een derde maal buiten de deur was gezet was Jan terug naar binnen gelopen, had 1 schelling voor z'n gelag betaald en was gaan zitten. Dat hij opnieuw ging schelden en vloeken wist hij niet meer. Wel dat de waard naar hém was toegevlagen en niet hij naar de waard. En dat Bosch hém aanviel met een ontbloot mes ipv. andersom. Daarna verdween de waard in het binnenkamertje en schreeuwde dat hij gewond was. Dat Jan ook geprobeerd heeft om chirurgijn Woudenberch te steken was hem eveneens ontschoten.

Tenslotte bekende Jan nog het mes aan boer Cornelis Keesen te Corsdijk, beneden Breukelen, gegeven te hebben.

Deze bekentenissen van Jan Spijcker werden "buiten pijn en banden" gedaan, dus niet onder tortuur. Dat was in in deze zaak ook niet nodig: Er waren genoeg ooggetuigen.

De eis

Op 6 april kwam het gerecht opnieuw bijeen. Ditmaal om de eis van drossaard Johan Wilbrenninck te vernemen. Wegens manslag met een mes op de herbergier Cornelis Arisen Bosch op 29 maart 1687 in de Keijzerskroon te Breukelen werd tegen Jan Spijcker de doodstraf met het zwaard en een amende van f 80,- (plus de kosten van het proces)

geëist. De eis was ook beïnvloed door: "de geschiedenis van vuiligheden van de verdachte en het feit dat hij al eens te Utrecht ten exempel (tot voorbeeld) gegijzeld was geweest".

Het advies

In deze belangrijke zaak besloot het gerecht (uiteraard) advies van rechtsgeleerden te halen. Twee dagen later, op 8 april, was het al binnen. De Utrechtse advocaten Van Cleef en Schagen adviseerden de doodstraf met het zwaard, gebaseerd op:

- *1. Op grond van getuigenverklaringen en de bekentenis achtten zij bewezen dat de herbergier ongewapend was en geen aanleiding had gegeven. Hierop stond de doodstraf.
- *2. De Breukelse chirurgijn en de latere lijkschouwing gaven aan dat de meswond de doodsoorzaak was, dus moet dit als waar/bewezen aangenomen worden.
- *3. De doodstraf met het zwaard is de "gewone" doodstraf voor zo'n daad.
- *4. Ook de goddelijke wetten eisen deze straf.

Bij elk van deze vier punten werd verwezen naar de precieze plekken in juridische verhandelingen en -boeken, plakaten, ordonnanties (bijvoorbeeld Ordonnantien der stad Utrecht, rubriek van Doodtslagers, artikel 2) en (uiteraard) de Bijbel waarop deze steunden.

De Heer van Amerongen werd door het Amerongse gerecht direct op de hoogte gesteld van dit advies.

Het vonnis

Nadat de Heer van Amerongen zijn goedkeuring had uitgesproken over het advies, sprak de schepensbank op 9 april het vonnis uit. Dit luidde dat de gevangene gebracht zou worden naar de plaats waar men gewoon was capitale justitie te doen, om aldaar op publiek schavot met het zwaard geëxecuteerd te worden tot de dood erop volgde. Een vonnis dat, persoonlijk ondertekend door de gerechtsleden, opnieuw ter beoordeling aan de Heer van Amerongen werd voorgelegd. Deze bekrachtigde het nu officieel door de secretaris de opdracht te geven dit vonnis nogmaals te ondertekenen, nu uit naam van de Heer van Amerongen.

De executie

De executie werd in twee dagen door de drossaard ge-

regeld. Toen hij op 10 april de opdracht kreeg had hij al wat voorwerk verricht, want op de 7de was hij al met burgemeester Van den Honert naar Utrecht geweest om met de scherprechter (beul) te praten. Nu werden er direct twee brieven weggestuurd. Eén naar de schout van Utrecht met het verzoek de beul en zijn twee dienaars toestemming te verlenen op 12 april naar Amerongen te gaan voor de executie van Jan Spijcker. En één naar de beul met de mededeling dat toestemming is aangevraagd en dat hij en z'n dienaars dinsdagochtend 12 april met de wagen gehaald worden zodat ze op tijd in Amerongen zouden arriveren.

De volgende dag werd de gevangene door de drost de dood aangezegd en de wagen alvast naar Utrecht gestuurd. Tenslotte kreeg Timmerman Gerrit van Garderen de opdracht in één dag het schavot en de kist te maken.

Op 12 april om 10.00 uur arriveerde de Utrechtse scherprechter met zijn twee assistenten in Amerongen. Nadat de dorpschirurgijn het haar van de gevangene had geknipt is '...eijndelijck .. d'executie nae driemael t klockje vant Raethuijs een quartier urs na den anderen geluijt hebbende volbracht'. Daarop bedankte de chirurgijn van Breukelen uit naam van zijn hele gemeente de drost en het gerecht voor '... t goede soo na ziel als na lichaem aen de patient bewesen ...' en verzocht hem te mogen begraven, wat toegestaan werd. De enige ter dood veroordeelde in Amerongen werd dus niet aan de tentoonstellingsgalg buiten het dorp gehangen, maar begraven (gebruikelijk voor onthoofden).

De kosten

Hoewel dit een proces was dat volgens de extra-ordinaire procedure werd gevoerd en daarom zeer snel verliep, toch was het ook een duur proces. Een executie bracht hoge kosten met zich mee, in dit geval f 183,-. Voor een groot deel veroorzaakt door het hoge salaris van de scherp rechter: f 60,- voor een onthoofding. Het gerecht nam alle arrestatie- en detentiekosten voor haar rekening, evenals die voor het rechtsgeleerde advies en voor het timmermanswerk, totaal f 79,- en 16 stuivers. Van de overige kosten, alles wat betrekking had op de scherprechter (vervoer, vertering en salaris) en de verteringen van de drost zelf, kreeg de drossaard ongeveer de helft (f 51,-) van de Vrouwe van Amerongen terug.

Slot

Het kasteel was heel nauw betrokken in deze zaak omdat de Hoge Rechtsmacht in handen van de kasteelheer zelf lag. Hij had dan wel een drossaard aangesteld om in zijn naam op te treden en besluiten te nemen, maar bij zo'n belangrijke zaak werd niets gedaan zonder overleg met en toestemming van de Heer. De aanwezigheid van Jan Spijcker in Amerongen werd dan ook direct aan de kasteelheer gemeld en zo gebeurde het dat hij, op uitdrukkelijk bevel van de Heer van Amerongen zelf, in hechtenis werd genomen. De mogelijkheid eindelijk de hoge rechtspraak uit te oefenen woog blijkbaar op tegen de hoge kosten ervan, want Spijcker werd niet overgedragen aan het Hof van Utrecht. Dit was sinds 1662 de eerste gelegenheid om de volledige macht van de overheid te ontplooiën en die kans liet men niet voorbij gaan.

Het was ook een zeer duidelijke zaak: Een waard sterft aan een steekwond, die onder de ogen van meerdere dorpsgenoten door Jan Spijcker werd toegebracht, waarna de dader vluchtte. Toch werd er nog advies van rechtsgeleerden gehaald, want zo'n zwaar vonnis moet wel goed onderbouwd worden. Dat laatste was werk voor juridisch geschoolden en de gerechtsleden die het vonnis moesten wijzen, waren geen van allen jurist. Toch was men zo zeker van het advies (en dus van de uitspraak) dat, nog voordat dit gegeven was, een bezoek aan Utrecht werd gebracht. Daar werd met de beul gesproken. Zeer waarschijnlijk werden toen alvast afspraken gemaakt over het tijdstip van en de procedure rondom de executie. De brieven die op 10 april naar de Utrechtse schout en beul verstuurd werden, waren alleen nog een officiële bevestiging van die afspraken.

De betrokkenheid van de Heer van Amerongen en de duidelijkheid van de zaak, maakten de belangrijkste strafzaak in de geschiedenis van de Heerlijkheid Amerongen tot een kortdurend proces: Twee weken nadat in Breukelen een herbergier dodelijk werd verwond, werd in Amerongen de dader geëxecuteerd.

DE BRUG

Na enkele jaren, met 'hangen en wurgen' geprobeerd te hebben staande te blijven, is het lot toch gevallen voor de brug tussen de "Enveloppe" en de "Benedentuin" in het Kasteelpark. Slopershanden hebben de brug uit zijn lijden verlost. Het was uiteindelijk ook een zeer triest gezicht.

Toch heeft het trieste hangen van de brug vele mensen aan het denken gezet hoe deze weer nieuw kan worden gebouwd. Oude foto's, en een aquarel van wijlen mevrouw E.M.M.S.L. von Ilseman - geboren Gravin van Aldenburg Bentinck, geven een beeld van de brug die toentertijd op de plaats heeft gestaan: Een kleine voetgangersbrug met een ophaalelement er in verwerkt.

Wanneer men iets groots weer in ere wil herstellen, is daar veel geld mee gemoeid. Men kwam op het idee om de hulp in te roepen van de R.I.J. 'Overberg', te Overberg. Dit is een Rijksinrichting voor Jongens van 12 tot 18 jaar.

De constructie van de zandvinken

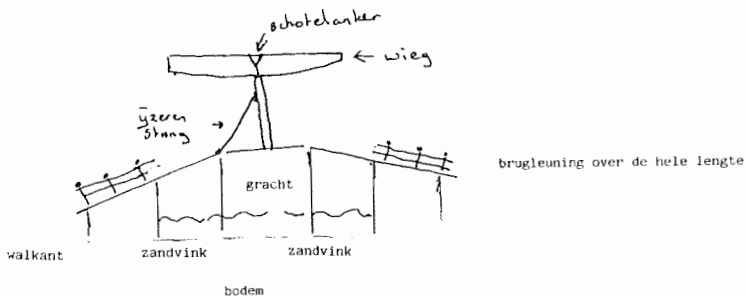
De heer A. Schellevis - onze Coördinator Restauratie - heeft enkele mensen verbonden aan dit instituut, uitgenodigd voor een algemeen oriënterend gesprek. De gesprekspartners van toen, zijn nú nauw betrokken bij de realisatie van dit projekt: de heer H.J. Santing, hoofd van de afdeling opleidingen en de heer P. van de Leeden als werkleider van de afdeling houtbewerking. Beide heren zagen het direkt wel zitten. Na overleg bleek dat verschillende jongeren op de "Houtafdeling" hun aandeel konden leveren in het vervaardigen van o.a. zandvinken.

Helaas heeft het hoge water van afgelopen januari 1995 behoorlijk roet in het eten gegooid, waardoor er veel gekapte en reeds bewerkte eiken vóór gebruik bij het werk weggedreven zijn. Door deze tegenvaller moest er, wilde er voortgang in blijven, hout van buiten worden aangekocht.

Intussen zijn wij anderhalf jaar verder en de resultaten van puur handwerk tekenen zich al aardig af. Vijf zandvinken zijn gereed; zes zijn er nodig. Tevens is er begonnen aan de wieg van het ophaalgedeelte. De schotelanker - onderdeel van de wieg - wordt onder leiding van de heer T. van de Haar, werkleider van de afdeling metaalbewerking gereedgemaakt.

Door het ambachtelijke werk vraagt de bouw van zo'n brug veel tijd. Maar dat de brug er aan zit te komen is nu wel duidelijk, doch heeft U nog eventjes geduld.....

Thom Gerlings

Een ruwe schets van de brug

HET 'VERBORGEN' VERHAAL - EEN ONTDEKKING WAARD

De volgende bijdrage is geschreven door Adriaan P. de Kleuver (1911- + 1970). Al eerder verscheen 't stuk als krantartikel en een knipsel daarvan was bewaard in één van de uitgaven van mevrouw Mulder's boek "Kasteel Amerongen en zijn bewoners", waarin de vorige eigenaar het zorgvuldig met nog enkele andere knipsels over Kasteel Amerongen had opgeborgen. Er was nog iets leuks: 't boek was ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de Doornse Courant 'De Kaap', aangeboden via de heer G. Ruitenbeek, eigenaar, aan Boekhandel en Drukkerij Ruitenbeek te Doorn door 't district Utrecht van de Federatie der Werkgeversorganisatiën in het boekdrukkersbedrijf op 1 januari 1955.

De boekenkast blijkt een veilige plek te zijn, want na verloop van jaren komt het boekenkastje met inhoud in het bezit van de kinderen, waarvan de zoon, de heer B. Ruitenbeek in zijn drukkerij voor ons Bulletin zorgt. Op een warme avond met fikse onweersdreiging lijkt het hem wijzer zijn kostbare apparatuur te beschermen door de stekkers uit de stopcontacten te halen. Knielend en kruipend onder de bureaus komt hij oog in oog met de boekenrug 'Het Kasteel Amerongen'. Verbazing...., die dag heeft hij net ons Voorjaarsbulletin klaar gemaakt. Bij het ophalen van de dozen met Bulletins ligt het bewuste boek bovenop! Of ik hier wat aan had?, was de vraag. Eerst begreep ik niet waar het over ging: 50-jarig bestaan....? - De Kaap? totdat ik verder bladerde en het toen pas goed tot mij doordrong: Dit was het boek van A.W.J. Mulder!! Wat een ontdekking! Van kopen was geen sprake - bij deze was het boek in goede handen overgegaan. En zo is het: wat een heerlijk bezit.

Het boek onthult hier zijn 'verborgen verhaal', waarbij we geen datum, noch naam van een krant weten, onder het kopje "Kastelen en hun bewoners".

Bertje Rotgans

AMERONGEN AAN KANT VAN DE REFORMATIE

Streek volgde voorbeeld van Heer

Toen in het jaar 1557 het geslacht Van Reede bezit nam van het prachtige Kasteel Amerongen brak het hoogtepunt aan in de geschiedenis van deze ridderhofstad. Eindelijk was er over het goed getwist door de gebroeders Van Heinert. Na het verdwijnen van de bisschoppelijke macht was het in 1528 overgegaan aan de Staten van Utrecht. Om aan al het geharrewar voorgoed een einde te maken werd het slot met alles wat daarbij behoorde aan Goert van Reede verkocht. Voor Amerongen zou dat méér betekenen dan men op dat ogenblik vermoeden kon.

Het geslacht Van Reede kwam oorspronkelijk uit Munsterland. De wieg van Goert van Reede stond in het Overijsse Saesfelt. Hij was de oudste zoon van Adriaan van Reede, heer van Saesfelt, en Lucia van Goor.

Vóór de machtsovername door Karel V in 1528 werd Overijssel bestuurd door de bisschoppen van Utrecht. Het was 't zo genaamde Oversticht, dat pas na 1528 Overijssel werd genoemd. Edellieden uit dat Oversticht werden herhaaldelijk in het Sticht in belangrijke functies benoemd. Al in 1555 was Goert van Reede hoofdschout van de stad Utrecht. Hij werd daar een gezeten burger door zijn huwelijk met Geertuid van Nijenrode, erfdochter van de Leersumse ridderhofstad Zuylestein. Hij kende het Kasteel van Amerongen goed toen hij in 1557 de buurman van zijn vrouw werd.

Om in de ridderschap van Utrecht te worden "beschreven" was in het algemeen voor nieuwe bezitters van een ridderhofstad een wachttijd van 4 tot 6 jaar ingesteld. Men keek de kat uit de boom. Door het vertrouwen, dat Goert van Reede in Utrecht genoot werd dit voor hem niet nodig geoordeeld. En de regeringsambten stonden direct voor hem open.

Oproerig

Goert van Reede echter was in feite een oproerig man. Zijn eerste daad in Amerongen was zijn overgang naar de reformatie. Hij vond in de toenmalige pastoor een ijverige medestander. Goert van Reede volgde het voorbeeld van de Rhenense magistraat. Zo breidde de hervorming zich uit door heel de streek langs de Rijn tot Wijk bij Duurstede toe. De roomse kerk verloor het pleit en heel de bevolking van Amerongen en Rhenen - wat later ook van Veenendaal,

Renswoude en Leersum - werd protestant op een enkele uitzondering na. De reformatie stond hier in het teken van het politieke streven de macht in eigen hand te nemen.

Goert van Reede was een doorzetter. Dat bleek onder meer toen hij in 1581 als afgevaardigde van de Staten van Utrecht op de vergadering van de Staten-Generaal verscheen en mede besliste om onze gewesten aan het gezag van Philips II te onttrekken. Als zodanig werd hij mede afgebeeld op het grote hervormingsmonument in Genève, dat dus ook de naam van het kleine Amerongen vereeuwigt.

Toen in 1584 de Spanjaarden voor Amerongen verscheenen vluchtte het gehele dorp en ook de bewoners van de ridderhofstad trokken weg. Er is bij Amerongen hevig slag geleverd, maar de indringers werden tenslotte verdreven

Goert van Reede (1516-1585) en Geertruid van Nijenrode (1525-1605), tekening van fragmenten van het grafmonument van Jacob Colijn de Nole door J. N. Landré, 1889. Top. atlas 628, Rijksarchief Utrecht. *)

en nog datzelfde jaar kwam Goert van Reede op zijn Amerongse goederen terug: als een gebroken man, lijdende aan een slepende ziekte. In 1585 is hij daaraan gestorven.

Beelden

Nog gedurende het leven van hem en zijn vrouw heeft de vermaarde Utrechtse beeldhouwer Jacob Colijn de Nole twee levensgrote beelden van Goert van Reede en zijn vrouw vervaardigd, die bestemd waren voor een grafmonument in de kerk van Amerongen. Die beelden rusten daar nóg.

[Na de laatste restauratie van de kerk hebben de beelden een plaats gekregen in één van de zij-beuken.(red.)]

Adriaan P. de Kleuver

(postuum)

*) Illustratie uit: 'Kasteel Amerongen'
auteurs: drs. H.M.J. Tromp en drs. B. Zijlstra

* * *

EEN NIEUW VOLKJE BEWOONT DE TUINEN

De hele, lange mooie zomer van 1995, kon ik op de fiets naar mijn werk, zonder er zelfs over te hoeven nadenken of ik misschien een regenjas mee moest nemen. Na een werkdag op Kasteel Amerongen reed ik dan over de dijk richting Wijk bij Duurstede, om vervolgens bij Kol-land naar beneden te zoeven in de koelte van de bomen en zo via een omweg weer in Leersum te arriveren.

Iedere ochtend werd ik niet alleen zoals gebruikelijk door mevrouw von Ilsemann en haar honden begroet; ook bij het kasteel werd ik luid blaffend goede morgen gewenst. Dit hondje, vastgemaakt aan een van de deze zomer fraai opnieuw geschilderde hekken, wachtte op zijn baas. De droge zomer van 1995 creëerde binnen de gelederen van de tuinkabouters een nieuw volkje: 'de waterkabouters'. U kunt nu net als onze conservatoren visioenen krijgen van een klein volkje met snorkels en duikbrilletjes, maar ik weet dat het hier om zeer hard werkende 'tuin-besproei-ers' gaat.

De waterkabouter met hond die ik al 's morgens vroeg in de weer zag, sproeide de 'Benedentuin', terwijl ik, na

mijn werk en klaar voor mijn fiets-ommetje, steeds een tweede waterkabouter in de 'Boventuin' bezig zag.

Ik hoorde zelfs geruchten dat de waterkabouters van Amerongen deze zomer hun privé leven aangepast hebben aan de tijdrovende water-geef-taak.

Het lijkt ironisch om na de enorme hoeveelheden water die er begin 1995 over de tuinen stroomden, nu zoveel werk te moeten verzetten om de grond enigszins vochtig te houden. Er zijn deze zomer heel wat complimenten gehoord over de goede staat waarin de tuinen ondanks alle tegenslagen verkeren.

Hulde aan de waterkabouters!!

Agnes M. van Heijst

VAN INNERWHEEL NAAR INNERFEE?

De aanleiding was een boeiende voordracht door Sytske Stratenus voor de Innerwheels, afdeling Veenendaal, over Kasteel Amerongen en vooral gericht op 't daar aanwezige textiel.

Op 5 oktober j.l. werden twee dames ontvangen als afgevaardigden van de Innerwheels. In de 'Engelenkamer' op het Kasteel waren de Engelen van de donderdagochtend - groep al aanwezig, er was koffie en koek, nog méér uitleg en grote interesse voor ons werk.

Gasten brengen wel vaker een aardigheidje mee: zo ook de onze. Maar, bij het aanbieden van hun cadeau veranderden zij prompt van gedaante: ze werden feeën! Deze schenkers van goede gaven, mevrouw J. van Doorn en mevrouw W. van Dijk, brachten voor de Engelen van Kasteel Amerongen een bedrag van f 1000,- mee, wat zéér welkom was!

Nadat het bedrag al tién keer uitgegeven was....., is - en na rijp beraad - besloten de volgende attributen aan te schaffen:

1. Een fototoestel, dat ieder stuk textiel in ons Kasteel vóór en na conservering zal vastleggen,
2. Een strijkplank en
3. Een stofzuiger.

Rest ons, Engelen, langs deze weg de leden van de Innerwheel Veenendaal nogmaals zeer hartelijk te danken voor hun nobele schenking.

Bertje Rotgans

moment van het dankwoord van
Sietske aan de dames van Doorn en van Dijk.

* * *

HUISCONCERTEN KASTEEL AMERONGEN - 1996

- 27 april '96 Het virtuose en tot ver in het buitenland furore makende pianoduo **Leo van Doeselaar & Wyneke Jordans** speelt - op onze Erard vleugel - muziek van Chabrier, Satie, Debussy en Franck onder de titel 'Fin de Siècle'.
- 18 mei '96 Een bijzonder concert, uitgevoerd door een al even bijzonder kwintet. Het **Re-noir Ensemble** (fluit, strijkers en harp) vertolkt het prachtige Impromptu van Fauré, het harpkwintet van Pierné en, mogelijk een wereldpremière, een nieuw werk van Marius Flothuis.
- 1 juni '96 Het tot in de Verenigde Staten vermaarde **Schönberg Kwartet** heeft een schitterend programma samengesteld met strijkwartetten van Schumann, Sjostakovitsj en, uiteraard, Schönberg.

Programma's onder voorbehoud

Kaartverkoop

Losse kaarten: Huisconcerten f 20,- *
 f 17.50 donateurs; 65⁺;CJP:

Verkrijgbaar bij: VVV, Drostestr. 20, Amerongen
 Boekhuis 'Het Kompas', Overstr. 9, Amerongen en mogelijk nog aan de zaal, indien niet uitverkocht.

Abonnement: Deze 3 concerten in 1996 à f 52.50

Reserveren: Losse kaarten en abonnementen tot 14 dagen vóór de concertdatum bij VVV-Amerongen, tel. 0343 - 452020

* op vertoon van geldig bewijs

Huisconcerten op zaterdag, aanvang 20.15 uur

* *
 *

COLOFON

Bulletin Kasteel Amerongen

Uitgave: Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen

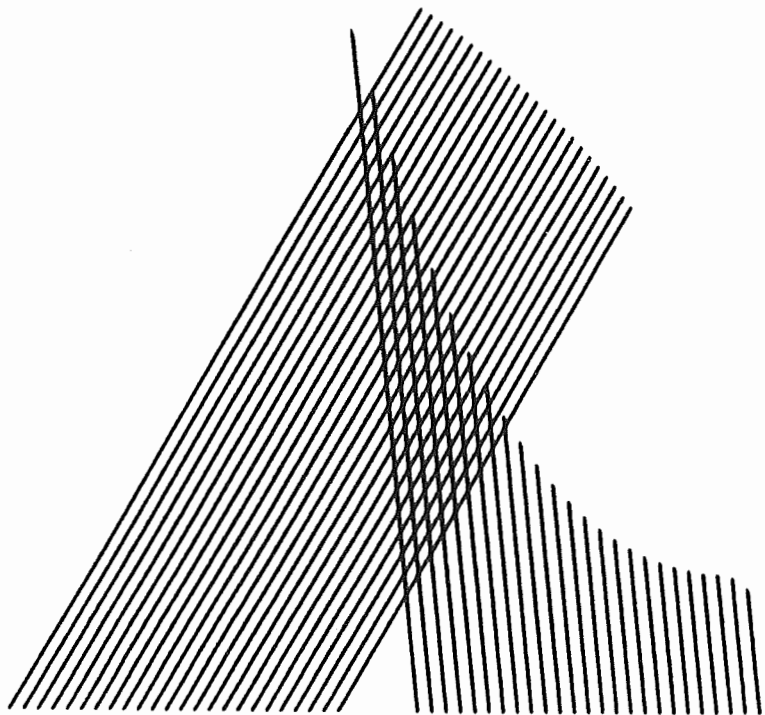
Kasteel Amerongen, Drostestraat 20, 3958 BK Amerongen
 tel. 0343 - 454212

Kasteel open: 1 april - 1 november
 dinsdag t/m vrijdag 10-17 uur
 za-, zon- en feestdagen 13-17 uur
 's maandags gesloten

Redactie: A.M. van Heijst
 B.E.O. van der Laan
 H.F. Rotgans - van Blerkom

ISSN: 1382-8916

Druk: Offset, Print '81, Doorn

EVERT SNEL

P I A N O ' S - V L E U G E L S
W E R K H O V E N

TELEFOON 0343-551741 / 551577 FAX 0343-552059
BRINK 10 / 3985 SB WERKHOVEN
INKOOP, VERKOOP, VERHUUR / RESTAURATIE,
STEMMEN, ONDERHOUD / CONCERTSERVICE

INSTALLATIEBEDRIJF
MEIJER B.V.
AMERONGEN

elektrotechnisch installatiebureau * gas- en waterfitter *
lood-, zink- en dakwerk * centrale verwarming * ventilatie *
sanitair

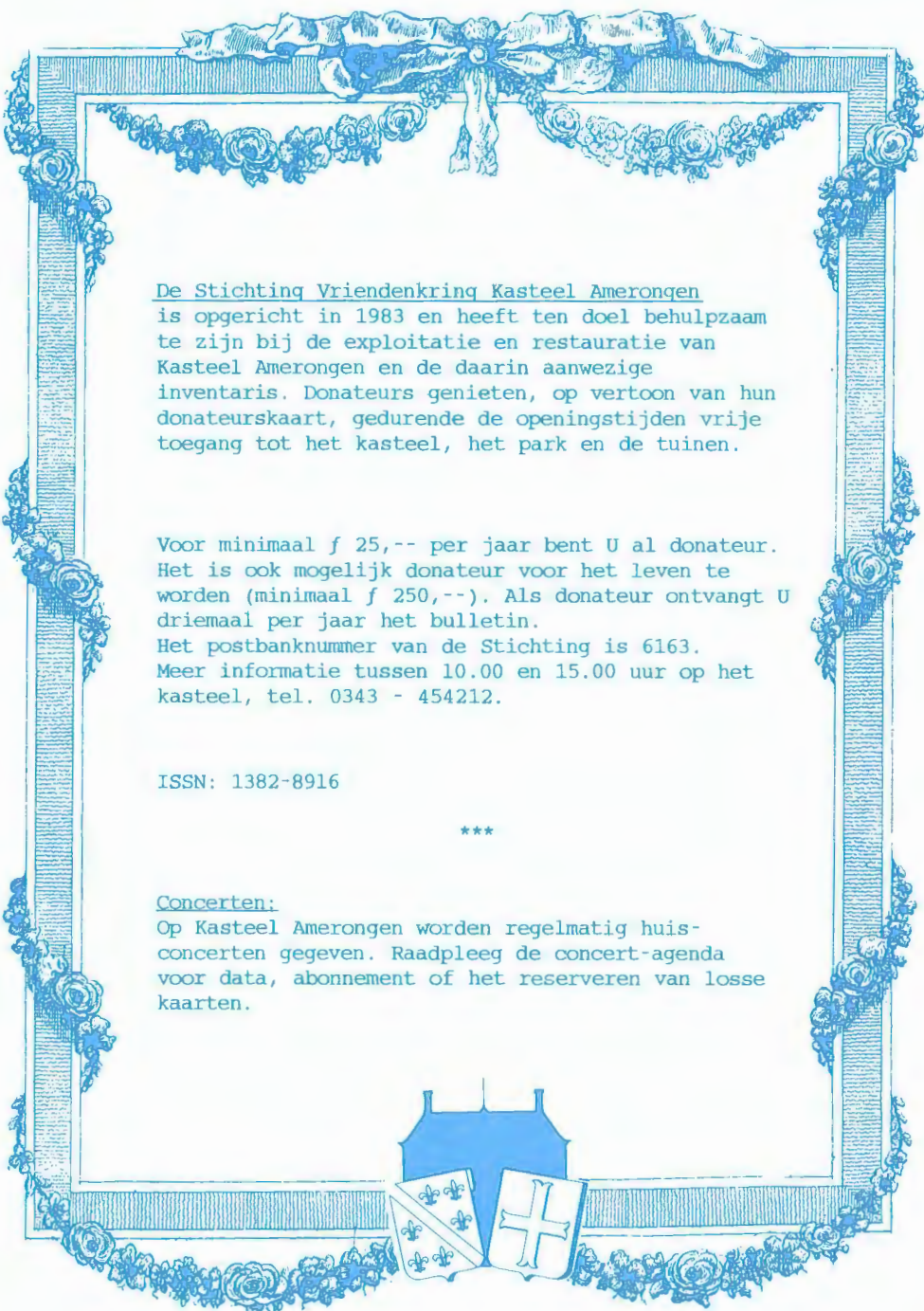
OVERSTRAAT 11 - TEL. 0343 - 451233

Aannemersbedrijf

M. Kleinveld en Zn. B.V.

Rijnstraat 1
3958 BE Amerongen
tel.: 0343 - 451756
454208

Ook voor hout- en plaatmateriaal

De Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen
is opgericht in 1983 en heeft ten doel behulpzaam
te zijn bij de exploitatie en restauratie van
Kasteel Amerongen en de daarin aanwezige
inventaris. Donateurs genieten, op vertoon van hun
donateurskaart, gedurende de openingstijden vrije
toegang tot het kasteel, het park en de tuinen.

Voor minimaal f 25,- per jaar bent U al donateur.
Het is ook mogelijk donateur voor het leven te
worden (minimaal f 250,-). Als donateur ontvangt U
driemaal per jaar het bulletin.
Het postbanknummer van de Stichting is 6163.
Meer informatie tussen 10.00 en 15.00 uur op het
kasteel, tel. 0343 - 454212.

ISSN: 1382-8916

***

Concerten:

Op Kasteel Amerongen worden regelmatig huis-
concerten gegeven. Raadpleeg de concert-agenda
voor data, abonnement of het reserveren van losse
kaarten.

